

TURİZM VE DOĞA KORUMA “GÜNEY ANTALYA BÖLGESİ”: GELİŞMELER VE SONUÇLARI*

Meryem ATİK¹, Türker ALTAN², Mustafa ARTAR²
¹ Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 07070 Antalya
² Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 01330 Adana

Özet

Doğa koruma insan sağlığı ve yaşamın garantisi için doğa parçalarını ve doğada yaşayan bitki ve hayvan varlığını, bunların yetişme ve yaşam koşullarını korumaktır. İnsanların farklı mekanlardaki doğal, kültürel ve tarihi yerleri görmek amacıyla gerçekleştirmiş oldukları ziyaretlerin tümü ise turizm tanımına girmektedir. Turizm sektörü tüm hizmet ve ürünleri ile doğal alanlara ve doğal kaynaklara bağılıyken çok geniş alanlara ihtiyaç duyan turizm yatırımları ve gelişmeleri doğa koruma açısından bir tehdit unsuru da olabilmektedir.

Bu çalışmada Güney Antalya Bölgesinde yaşanan turizm gelişmeleri ve doğa koruma çalışmaları arasındaki çelişkiler alan kaybı ve değişimleri ölçeğinde ele alınmıştır. Bölgede 69.800 hektarda ilan edilen Olimpos-Beydağları Milli Parkının sınırları Beldibi, Göynük, Kemer, Çamyuva ve Tekirova yerleşimleri de çıkartılarak 34.425 hektara indirilirken, Beldibi'nde 865, Göynük'te 1.030, Kemer'de 4.035, Tekirova'da ise 1.115 hektarlık turizm gelişme bölgesi içinde orman ve tarım alanlarından organize turizm ve yerleşim alanlarına doğru bir değişim yaşanmıştır. Orman alanlarındaki değişim kıyı kesiminde ekolojik açıdan önemli alanların kaybı, tarım alanlarında ki değişim ise yöre halkının geleneksel alan kullanımlarını terk etmesi ve tarım alanlarını turizme açması ile sonuçlanmıştır

Anahtar Kelimeler: Turizm, Doğa Koruma, Güney Antalya, Olimpos-Beydağları Milli Parkı.

Tourism and Nature Conservation “South Antalya Region”: Developments and the Results

Abstract

Nature conservation is defined as the protection of natural areas as well as flora and fauna assets and their habitats to maintain well being of people and life. All the visits and activities that people realised to see natural, cultural and historical areas are perceived as tourism. While tourism is greatly depends on natural environment and natural resources tourism developments and investments need huge areas can be a threat for nature conservation. In this study conflicts between tourism developments and nature conservation are discussed in terms of land loss and changes. Borders of the Olimpos-Beydağları National Park established in 69,800 hectare was reduced down to 34,425 hectare with the exclusion of Beldibi, Göynük, Kemer, Çamyuva and Tekirova where great changes occurred from agriculture and forest areas into organised tourism areas and settlements within 865 hectare in Beldibi, 1,030 hectare in Göynük, 4,035 hectare in Kemer and 1,115 hectare in Tekirova. Changes in forest areas led the loss of ecologically important areas particularly in coastline while changes in agricultural areas end up with the abundance of the traditional land use patterns and opening agricultural areas for tourism developments.

Keywords: Tourism, nature conservation, South Antalya, Olimpos-Beydağları National park

1. Giriş

Doğa koruma insan sağlığı ve yaşamın garantisi için doğa parçalarını ve doğada yaşayan bitki ve hayvan varlığını, bunların yetişme ve yaşam koşullarını belirli kriterler ışığında korumaktır (Yücel, 1995). İnsanların farklı çevrelerdeki doğal, kültürel ve tarihi yerleri görmek için gerçekleştirmiş oldukları ziyaretlerin tümü turizm kavramı içindedir. Turizm gelişmelerinin istihdam, gelir sağlama, altyapının iyileşmesi, kültür

değişimi, kültürel mirasın korunması gibi olumlu etkileri yanında alan kaybı, doğal çevre ve habitatların zarar görmesi ve bozulması gibi olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Edington ve Edington,1986).

Turizm ve rekreasyon amaçlı taleplerin artması doğal ve görsel açıdan potansiyeli yüksek alanlar üzerindeki baskıyı arttırmaktadır. Bunun en önemli sonucu olarak da doğal alanların konaklama

*: Bu çalışma *Güney Antalya Bölgesindeki Turizm Gelişmelerinin Doğal Çevre Üzerine Etkileri ve Sürdürülebilir Turizm Olanakları* isimli doktora tez çalışmasının bir bölümünü içermekte olup Çukurova Üniversitesi Araştırma Fonu tarafından desteklenmiştir.

tesisleri ve altyapı çalışmaları için işgal edilmesidir. Stanners ve Bourdeu (1995), Holden (2000), özellikle tatil bölgelerinde limanlar ve havaalanları için çok geniş alanlara ihtiyaç duyulduğunu ve otel inşaatlarının tek başına yeterli olmayıp yeni hizmet yolları ve altyapı alanları ile alan kullanım değişiklikleri ve alan kayıplarının yaşanacağını bildirmiştir.

Jim (2000)'e göre son yıllardaki golf, futbol sahaları gibi alanlar ile tatil köyleri için geniş alanlar gerekmede, özellikle inşaat için kırsal alanlarda yapılaşma artmaktadır. Turizmdeki plansız gelişme kontrol edilemezse, turizm kaynaklı alan taleplerinin milli parklar gibi koruma alanlarını dahi etkilemesi söz konusudur.

Türkiye'de 1960'larda planlı karma ekonomisi politikaları ile turizm sektörü ilk kez "Beş Yıllık Kalkınma Planları"nda yer almış (Altan ve Atik, 2000) ve özellikle güney ve güney-batı sahillerinde kitle turizmine yönelik çok sayıda turizm gelişim merkezleri ilan edilmiştir. 1970'lerden sonra artan talepler, turizm yatırımları ve devlet teşvikleri ile büyük bir hız kazanan turizm gelişmeleri sonucu da Antalya İli güneybatı kesiminde 80 km uzunluğundaki bir alanda kısa vadede kitle turizmine cevap verecek toplu yatak kapasitesi yaratmak için "Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi" gerçekleştirilmiştir (Anonim, 1975).

Bu projenin yasal dayanağını 1/25.000 ölçekli Güneybatı Antalya Kıyı Kesimi Çevre Düzeni Planı oluşturmaktadır. Plan çerçevesinde orman alanlarının korunması ve özellikle yöre halkının ekonomik faydalarının korunması açısından başta seralar ve narenciye bahçeleri olmak üzere tarım alanlarının korunması gözetilmiştir (Erdem, 1996).

Fakat 1982 yılında Turizm Teşvik Kanununun getirmiş olduğu vergi indirimi, arazi tahsisi, turizm kredileri gibi teşvikler ile Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinde 1988, 1990 ve 1996 revizyonları gerçekleştirilmiştir. Kızıloz (2001)'e göre bu değişikliklerin planlamaya yansımaları ise doğal kaynakların korunmasından çok yeni alanların spekülatif kullanımlara ve yoğun turizm yapılaşmasına açılması olmuştur.

Türkiye'de planlama zincirinin makro düzeydeki halkası olan 1/25.000 ölçekli

Çevre Düzeni Planları (Erginöz, 1998) mevcut imar planlarında olduğu gibi turizm planlarının da temelini oluşturmaktadır (Altan ve Atik, 2000). Bu planlar genelde 20 yıllık alan kullanım kararlarını kapsamakta, dolayısıyla turizm bölgelerindeki uzun dönemli fiziksel gelişmelerin de yasal dayanağını oluşturmaktadır.

Hem turizm gelirleri hem de turistik kapasitesi ile Antalya Bölgesinin % 40'ını temsil eden Güney Antalya, 70 milyonu aşan yatak kapasitesi ile (Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2005) yılda 2 milyonu aşan ziyaretçi potansiyeline sahiptir. Diğer yandan turizm yatırımları ile yaşanan alan kullanım değişimleri ve alan kayıpları bölge turizm cazibesinin kaynağı olan doğal yapı ve zengin peyzaj özellikleri üzerinde büyük bir tehdit unsurudur.

Ülkemizdeki doğa koruma planlaması çalışmalarının ilk örneklerinden biri olan ve 1972 yılında ilan edilen Olimpos-Beydağları Milli Parkı bölgedeki turizm gelişmeleri ve artan alan talepleri sonucu 69.800 hektardan 34.425 hektara daraltılırken, bugün mevcut orman alanları üzerindeki baskılar devam etmektedir.

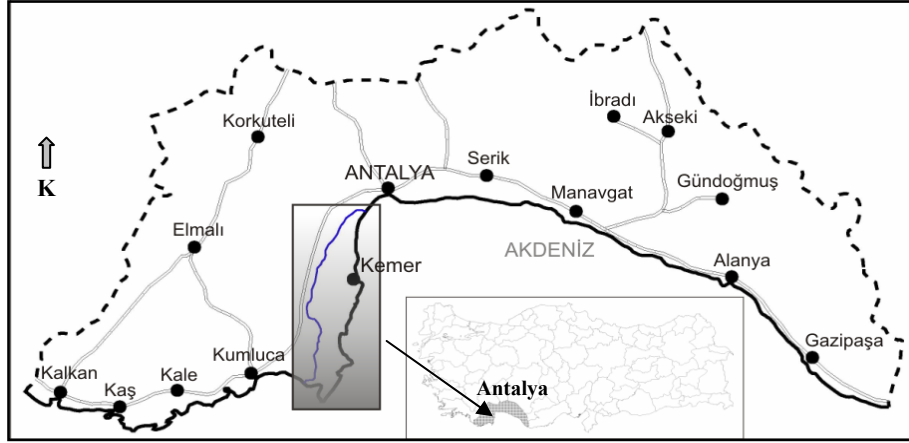
Bu çalışmanın amacı, Güney Antalya Bölgesinde yaşanan turizm gelişmeleri ve doğa koruma çalışmaları arasındaki çelişkileri, alan kaybı ve değişimleri ölçeğinde analiz etmektir. Alan kaybı Olimpos-Beydağları Milli Parkındaki sınır değişimi, alan kullanım değişimleri ise Beldibi, Göynük, Kemer, Çamyuva ve Tekirova turizm alt bölgelerindeki plan revizyonları ölçeğinde ele alınacak, tarım ve orman alanlarındaki değişim incelenecektir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Çalışma Alanı ve Özellikleri

Çalışma alanı olan Güney Antalya Bölgesi, Antalya İli'nin güneybatı kesiminde, deniz seviyesinden 2.366 metreye kadar uzanan topoğrafya üzerinde zengin bitki örtüsü, doğal ve arkeolojik unsurları ile Akdeniz bölgesinin en çekici turizm alanı konumundadır (Şekil 1).

Bölge nüfusu turizm gelişmelerinin daha yeni başladığı 1970'lerde 6.069 iken,

Şekil 1. Araştırma Alanı Genel Konumu

2000 yılında 55.092'e ulaşmıştır (Orman Bakanlığı, 1972; Anonim, 1975; DİE, 1998; DİE, 2002). Turizm gelişmeleri bölgede yaşanan nüfus artışındaki en önemli etkenlerden biridir.

Türkiye turizm potansiyelinin yaklaşık %8'ini oluşturduğu belirtilen bölge (Anonim, 1992), 264 tesis ve 85.581 yatakla (Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2006) Antalya ili turizm potansiyelinin % 40 gibi önemli bir bölümünü de temsil etmektedir.

Bölgedeki Olimpos-Beydağları Milli Parkı deniz seviyesinden başlayarak 2366 metredeki alpin kuşağa kadar zengin doğal yapı içinde 154'ü Türkiye, 25'i ise sadece bölge endemiği (Davis, 1965-1988; Peşmen, 1980 ve Ekim ve ark., 2000) olan bitki örtüsü, yaban hayatı, habitatlar ve özellikle de bunların birleşiminden oluşan peyzaj çeşitliliği bölgedeki turizmin sürekliliği açısından büyük önem taşıırken turizm gelişmelerinin baskısı altındadır.

Çalışma, Olimpos-Beydağları Milli Parkındaki sınır değişimlerini ve ülkemizin ilk entegre turizm projesi olarak nitelendirilen Güney Antalya Turizm Gelişim Projesindeki alan kullanım değişimlerinin Türkiye'de fiziksel alan gelişimlerine yön veren 1/ 25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları ölçeğinde yıllar itibariyle incelenmesini kapsamaktadır.

2.2. Yöntem

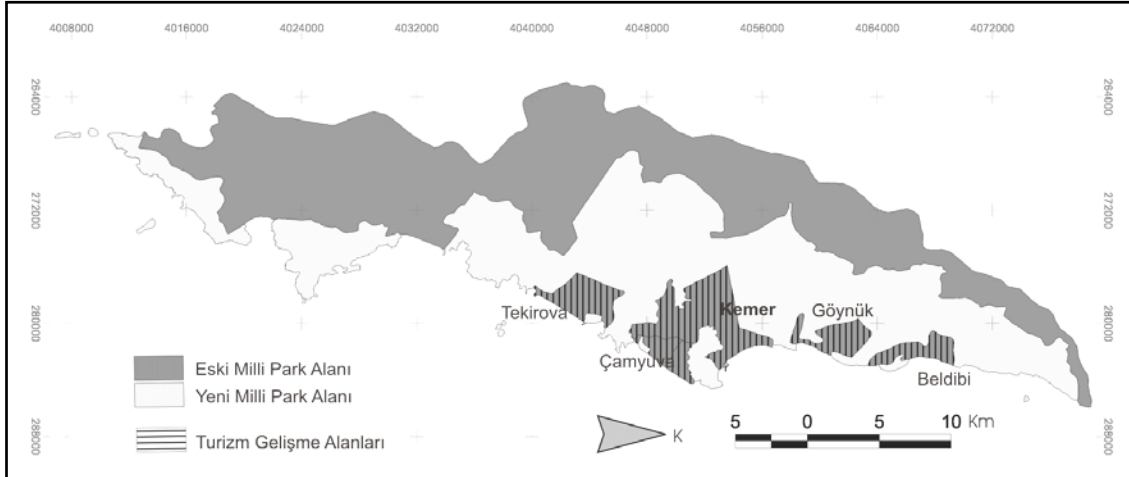
Alan kaybı milli paktaki sınır değişimine ait 1988 tarihli Bakanlar Kurulu kararı, alan kullanım değişiklikleri ise

Turizm Bakanlığından temin edilen 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarının karşılaştırılması ile gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla Güney Antalya Turizm Gelişim Projesindeki değişikliklerin yapıldığı 1974, 1988, 1990 ve 1996 tarihli Güney Batı Antalya 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları (Turizm Bakanlığı, 1974, 1988, 1990, 1996) Arcview 3.2. yazılımı kullanılarak, topoğrafik altlık haritalarla karşılaştırılarak Coğrafi Bilgi Sistemlerinde (GIS) değerlendirilmiş ve Beldibi, Göynük, Kemer ve Tekirova turizm alt bölgelerine ait alan kullanım değişimleri haritalarına ulaşılmış ve plan revizyon dönemlerindeki alansal karşılaştırmalar yapılmıştır. Alan kullanım kategorileri, 1974 planında 11 sınıfta, 1988 planında 17, 1991 ve 1996 planlarında ise 16 sınıfta öngörülmüştür.

3. Bulgular

3.1. Milli Park Kapsamındaki Alan Kaybı

Artan turistik ve rekreasyonel kullanımlar çoğu zaman doğal çevrenin güzelliğine ve potansiyeline bir tehdit unsuru olmaktadır (Sun ve Walsh, 1998). Bölgedeki en önemli alan kaybı milli parkın yer aldığı kıyı ve ormanlık alanlarda yaşanmıştır (Şekil 2). Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkının Antalya Körfezinin batısında Gelidonya burnuna kadar uzanan 80 km uzunluğundaki kıyı kesiminde 1972 yılında ilan edilmiştir (Orman Bakanlığı, 1972). Parka ait uzun devreli gelişme planı disiplinler arası bir

Şekil 2. Milli Parktaki Sınır Değişimi

çalışma ve uzun vadede koruma-kullanma dengesini gözetmesi açısından önem taşırken, 1970'lerden sonra ivme kazanan turizm gelişmeleri planın gerçek anlamda uygulanmasını mümkün kılmamıştır.

Milli Parkın sınırları 23.12.1988 tarih ve 13.268 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 69.800 hektardan 34.425 hektara indirilerek (Resmi Gazete, 1988) 35.375 hektarlık alan kaybı yaşanmıştır. Burada 1982 yılında çıkartılan Turizmi Teşvik Kanunu'nun getirdiği vergi indirimi, alan tahsisi ve krediler ile ortaya çıkan alan taleplerinin çok zorlayıcı bir etkisi olmuştur. Ortaçeşme ve ark. (1998)'na göre bu gelişme, yoğun turizm baskısı ile gelmiş ve kıyıda yoğun turizm gelişmelerine sahne olan Beldibi, Göynük, Kemer, Çamyuva ve Tekirova yerleşimlerinin milli park dışına çıkartılması ile sonuçlanmıştır.

3.2. Alan Kullanım Değişimleri

3.2.1. Beldibi

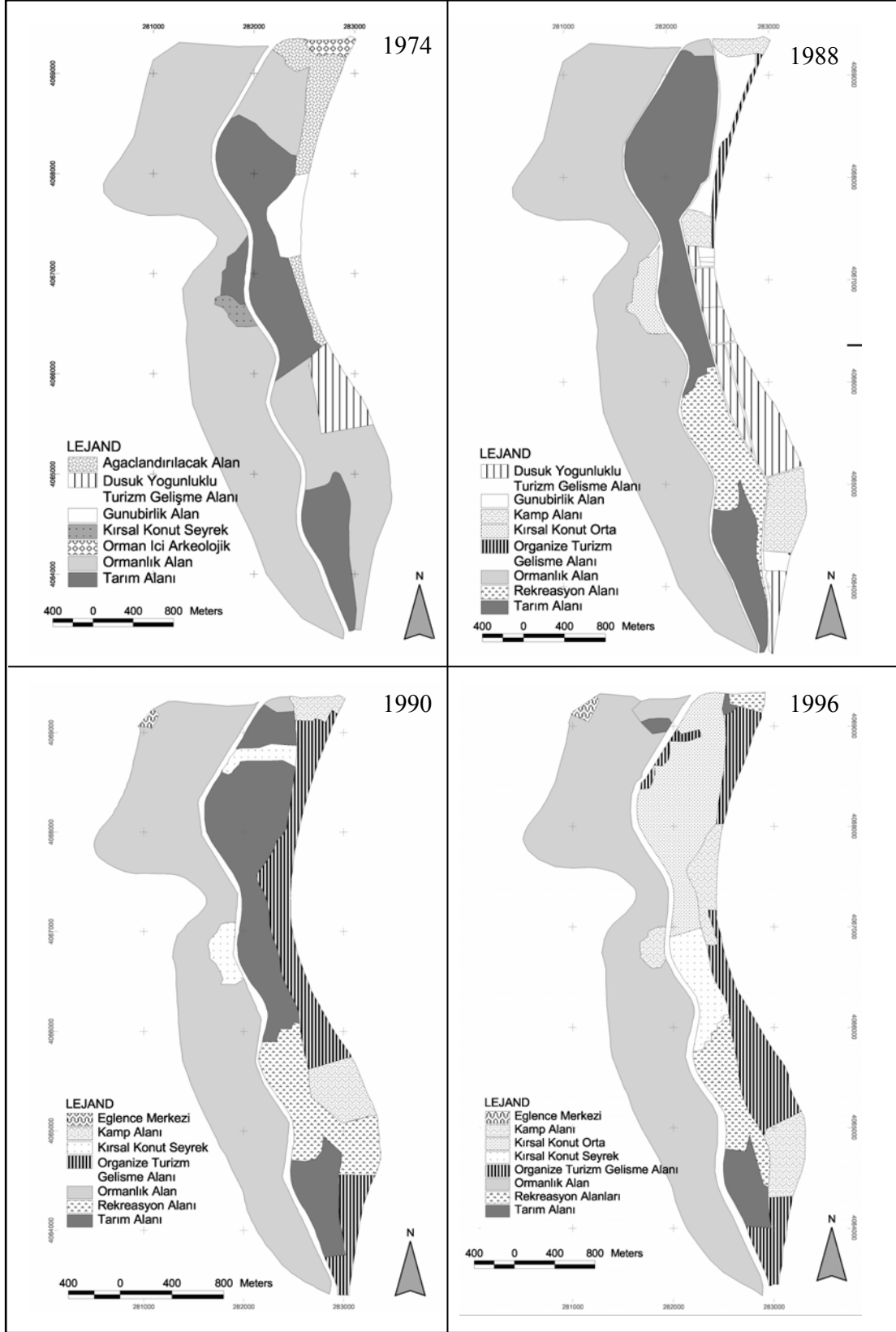
Turuncgil bahçeleri, konut alanları pansiyonların iç içe olduğu halen kırsal karakterli bir yerleşim olan Beldibi, çoğunlukla lüks tesislerden oluşan 33 tesis ve 8.820 yataklık turistik kapasiteye sahiptir. Çevre düzeni planlarındaki öngörüler doğrultusunda, Beldibi'nde ormanlık arazinin önemli bir kısmı günübirlik alanlara, 1988 revizyonuyla günübirlik kamp alanlarının bir kısmı turistik amaçlı kullanımlara ve 1996 revizyonu ile de bölgedeki tarım arazilerinin büyük bir kısmı orta yoğunluklu kırsal konut alanlarına dönüştürülmüştür (Şekil 3). Turizm gelişme alanlarının yanında, rekreasyon alanlarında da sürekli bir artış yaşanmış ve 1988'de 63

Çizelge 1. Beldibi için Çevre Düzeni Planlarında Öngörülen Alan Kullanım Değişimleri (Hektar).

Kısaltma	Alan Kullanımları	% 1974	% 1988	% 1990	% 1996
KKOY	Kırsal Konut, Orta Yoğunluklu	-	2,1	-	13,2
KKSY	Kırsal Konut, Seyrek Yoğunluklu	0,8	-	2,7	4,7
DYTGA	Düşük Yoğunluklu Turizm Gelişim A.	3,6	8,5	-	-
OTGA	Organize Turizm Gelişme Alanı	-	1,0	12,8	12,8
EM	Eğlence Merkezi	-	-	0,5	0,5
GBA	Günübirlik Alan	2,5	4,0	-	-
KA	Kamp Alanı	-	8,9	8,2	6,4
RA	Rekreasyon Alanı	-	7,2	63	10,7
AA	Ağaçlandırılacak Alan	4,9	-	-	-
OA	Ormanlık Alan	65,0	46,0	46,0	45,6
OİAS	Orman İçi Arkeolojik Sit	3,5	-	-	-
TA	Tarım Alanı	19,3	21,9	21,1	5,6
	Toplam	865	865	865	865

hektar olarak öngörülen bu alanlar 1990'da 73 hektara ve 1996'da 93 hektara

çıkartılmıştır (Çizelge 1).

Şekil 3. Beldibi Bölgesi İçin Öngörülen Çevre Düzeni Plan Revizyonları.

3.2.2. Göynük

10.119 kişilik nüfusu ile özellikle kıyı gerisindeki orman alanlarında yoğun bir konut ve pansiyon gelişimi yaşanan Göynük'te, 1974 yılına ait ilk planda kıyı kesiminde az sayıda turizm tesis planlanırken, ilave revizyonlarla bunun tersi bir gelişme yaşanmıştır (Şekil 4, Çizelge 2). Özellikle 1990 revizyonunda Göynük çevresinde öngörülen kentsel gelişme alanı 1996 revizyonu ile ana karayolundan milli park sınırına kadar uzanan tarım alanlarını da içerecek şekilde genişletilmiştir.

3.2.3. Kemer

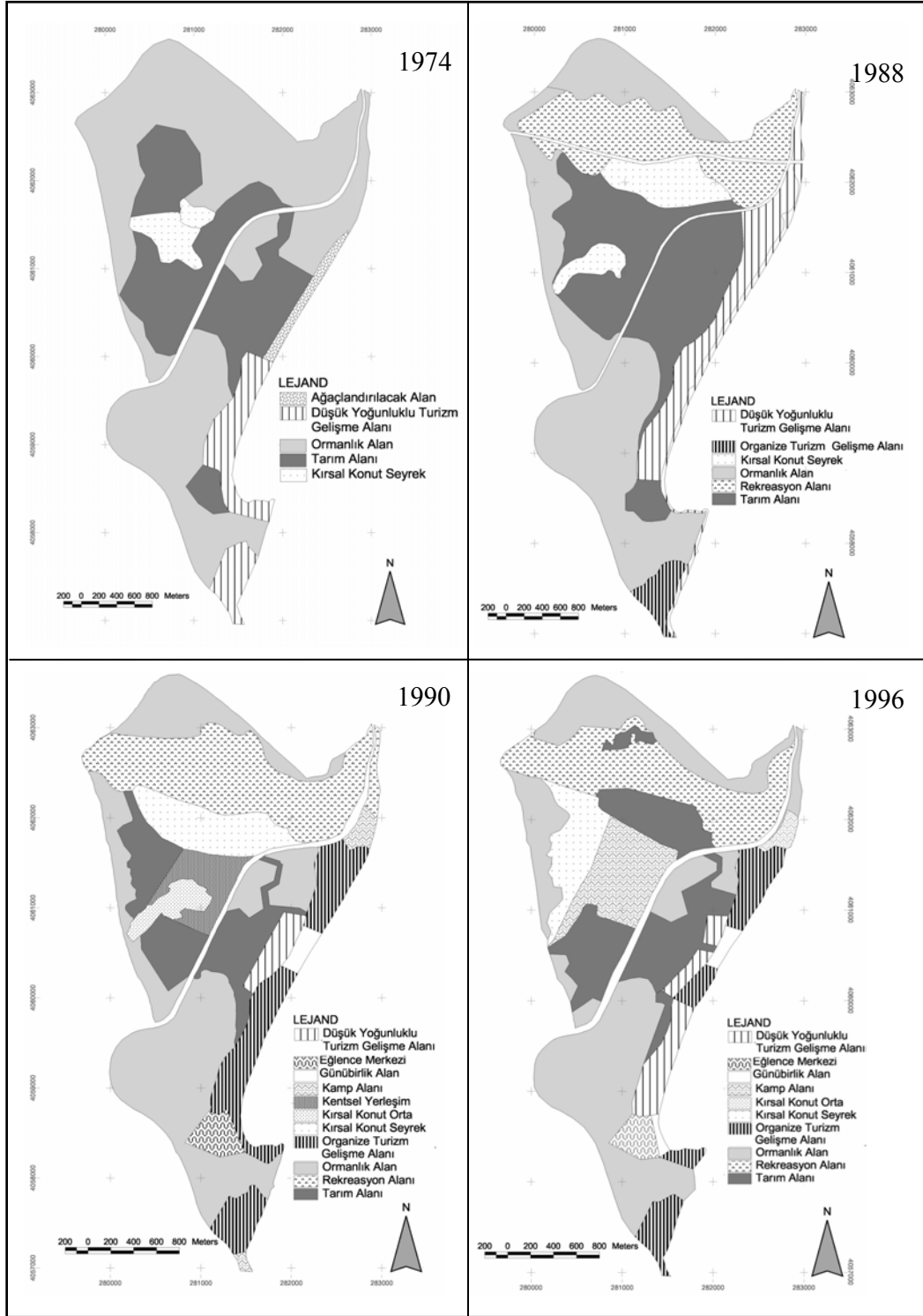
1950'lerde 1.500 kişilik nüfusu ile küçük bir köy olan Kemer (Anonim, 1990), Çamyuva ve Kiriş yerleşimleri ile 164 tesis ve 13.080 yatak kapasitesi ile bugün yöredeki en büyük turizm alt bölgesidir. Kentsel yerleşimin sadece Kemer'le sınırlandırıldığı 1988 planından 1990 revizyonu ile batı yönündeki ana ulaşım aksı ve tarım alanları üzerinde yeni kentsel yerleşim bölgeleri belirlenmiştir (Şekil 5; Çizelge 3). 1974 yılında 110, 1988'de de 177 hektar olarak öngörülen düşük yoğunluklu

Çizelge 2. Göynük için Çevre Düzeni Planlarında Öngörülen Alan Kullanım Değişimleri (Hektar).

Kısaltma	Alan Kullanımları	%	1974	%	1988	%	1990	%	1996
KK	Kentsel Yerleşim	-	-	-	-	4,1	43	-	-
KKOY	Kırsal Konut, Orta Yoğunluklu	-	-	-	-	2,5	26	-	-
KKSY	Kırsal Konut, Seyrek Yoğunluklu	3,8	40	-	65	7,2	75	6,7	70
DYTGA	Düşük Yoğunluklu Turizm Gelişim A.	8,1	84	13,0	134	2,3	24	4,8	50
OTGA	Organize Turizm Gelişme Alanı	-	-	2,0	21	11,3	117	6,9	72
EM	Eğlence Merkezi	-	-	-	-	2,0	21	2,0	21
GBA	Günübirlik Alan	-	-	-	-	1,0	11	2,0	21
KA	Kamp Alanı	-	-	0,7	0	2,0	21	8,0	83
RA	Rekreasyon Alanı	-	-	17,1	177	20,3	210	16,9	175
AA	Ağaçlandırılacak Alan	1,6	17	-	-	-	-	-	-
OA	Ormanlık Alan	57,4	592	37,5	330	33,0	340	33,9	350
TA	Tarım Alanı	28,8	297	29,4	303	13,7	142	18,2	188
Toplam			1.030		1.030		1.030		1.030

Çizelge 3. Kemer için Çevre Düzeni Planlarında Öngörülen Alan Kullanım Değişimleri (Hektar).

Kısaltma	Alan Kullanımları	%	1974	%	1988	%	1990	%	1996
KK	Kentsel Yerleşim	-	-	2,7	112	4,1	167	7,7	313
KKOY	Kırsal Konut, Orta Yoğunluklu	0,6	25	2,6	105	6,4	261	2,2	92
KKSY	Kırsal Konut, Seyrek Yoğunluklu	3,6	149	0,9	37	2,1	85	3,4	140
DYTGA	Düşük Yoğunluklu Turizm Gelişim A.	2,7	110	4,3	177	2,9	121	0,6	28
OTGA	Organize Turizm Gelişme Alanı	-	-	-	-	3,6	148	6,1	247
TTHA	Turistik Tesis Hizmet Alanı	-	-	-	-	0,3	13	2,6	106
HKSA	Hal ve Küçük Sanatlar Alanı	-	-	0,3	14	-	-	-	-
EM	Eğlence Merkezi	-	-	-	-	0,6	26	0,9	38
GA	Golf Alanı	-	-	-	-	3,2	130	3,2	130
GBA	Günübirlik Alan	-	-	0,2	11	0,5	22	0,5	22
KA	Kamp Alanı	0,3	15	-	-	-	-	0,1	6
RA	Rekreasyon Alanı	-	-	-	-	0,1	7	-	-
AA	Ağaçlandırılacak Alan	3,8	157	0,5	22	-	-	-	-
OA	Ormanlık Alan	51,3	2.070	52,2	2.110	49,6	2.005	49,6	2.003
OİAS	Orman İçi Arkeolojik Sit	-	-	-	-	0,1	7	0,1	4
TA	Tarım Alanı	37,4	1.509	35,0	1.416	25,8	1.043	22,4	906
TATS	Tarım Alanı-Tarihi Sit	-	-	0,7	31	-	-	-	-
Toplam			4.035		4.035		4.035		4.035

Şekil 4. Göynük Bölgesi İçin Öngörülen Çevre Düzeni Plan Revizyonları

turizm gelişim alanları yerini, 1990'da 148, 1996'da da 247 hektarda öngörülen organize turizm gelişim alanlarına bırakmıştır.

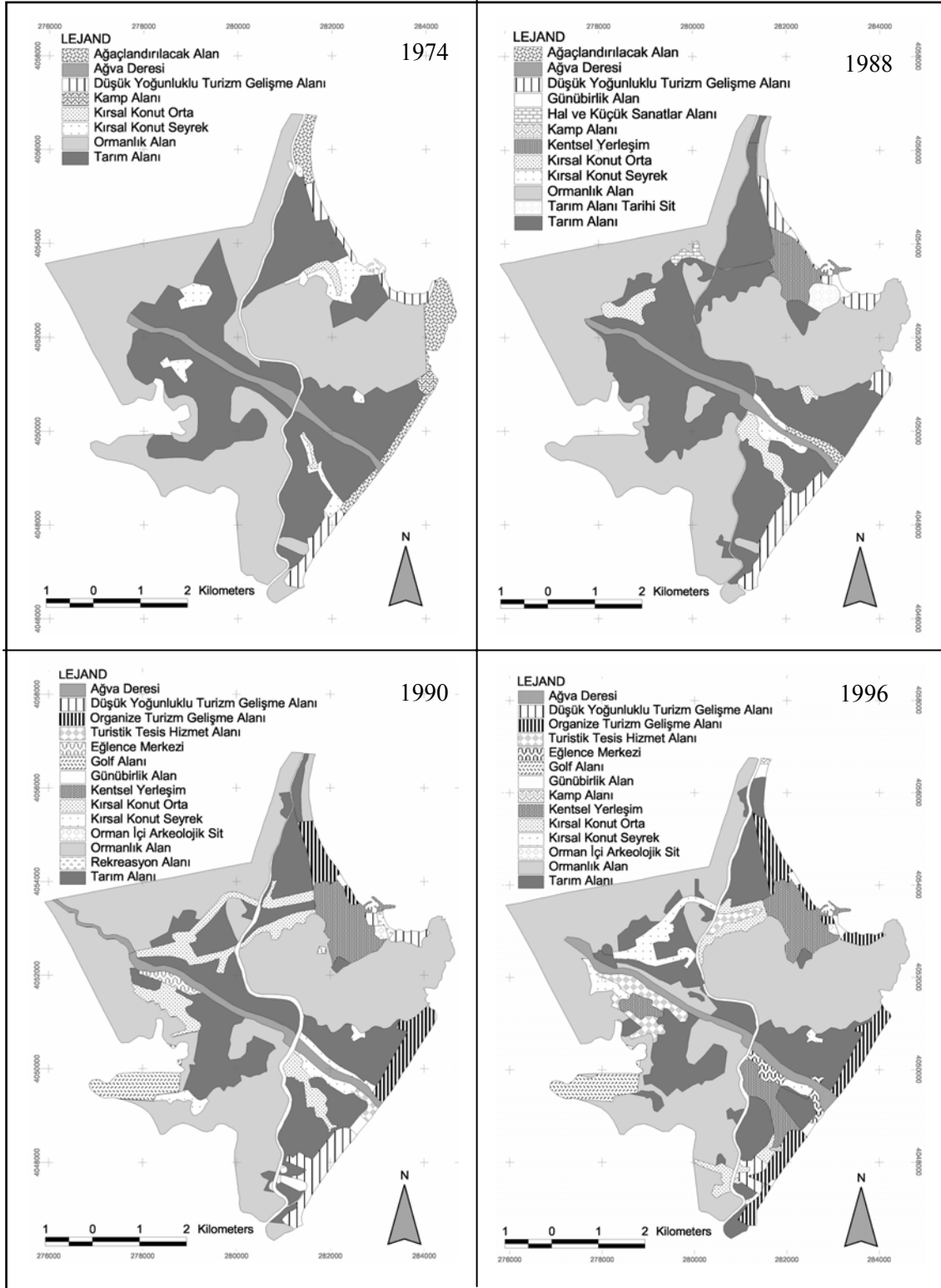
3.2.4. Tekirova

5.769 kişi nüfusa sahip Tekirova, 22

tesis ve 7.398 yatak kapasitesi ile turizm hizmet vermektedir. Araştırma alanının en güney ucunda yer alan Tekirova bölgesinde, Phaselis doğal ve arkeolojik sit alanının sınırları 1990 revizyonuyla daraltılmış, 1996 revizyonuyla da sit alanı ve turistik tesis

alanları arasında kalan kıyı kesiminde 165,7 hektar golf alanı öngörülmüştür (Şekil 6 ve

Çizelge 4). Fakat bu henüz uygulamaya geçmemiştir.

Şekil 5. Kemer Bölgesi İçin Öngörülen Çevre Düzeni Plan Revizyonları

Çizelge 4. Tekirova için Çevre Düzeni Planlarında Öngörülen Alan Kullanım Değişimleri (Hektar).

Kısaltma	Alan Kullanımları	% 1974	% 1988	% 1990	% 1996
KY	Kentsel Yerleşim	-	2,7	-	-
KKOY	Kırsal Konut, Orta Yoğunluklu	0,4	-	4,9	6,5
KKSY	Kırsal Konut, Seyrek Yoğunluklu	1,9	-	1,6	-
DYTGA	Düşük Yoğunluklu Turizm Gelişim A.	6,9	80	-	-
OTGA	Organize Turizm Gelişme Alanı	-	8,8	8,2	6,9
EM	Eğlence Merkezi	-	-	0,6	0,6
GA	Golf Alanı	-	-	1,7	1,7
GBA	Günübirlik Alan	1,6	1,2	1,4	1,4
KA	Kamp Alanı	2,0	1,2	-	1,2
OA	Ormanlık Alan	46,7	540	43,2	500
OİAS	Orman İçi Arkeolojik Sit	8,6	100	-	-
TA	Tarım Alanı	31,6	365	38,0	439
Toplam		1.155	1.155	1.155	1.155

4. Tartışma ve Sonuç

Lambin ve ark. (1999) geçmişte yaşanan alan kullanım değişimlerinin gelecekteki alan kayıpları için temel bilgiler sağlayarak planlamada zorlayıcı bir unsur olarak kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinde gerçekleştirilen 4 ayrı revizyon çevre düzeni planındaki değişim miktarlarına göre, 1974 yılında sadece düşük yoğunluklu turizm gelişmelerine ve kırsal konut alanlarına yer verilirken, 1988'de organize turizm gelişmelerine, yoğun kentsel ve kırsal yerleşimlere, 1990 ve 1996 yıllarında ise golf alanları ve eğlence merkezlerine yer verilmiştir.

Ulubay ve ark., (2003) sadece Kemer bölgesinde Landsat and Ikonos görüntülerini kullanarak yaptıkları değerlendirmede orman alanlarında 1963 ve 1995 yılları arasında %10'luk bir azalma olduğunu ve yapı kitlelerinin 40 yıl içinde (1963-2002) 30 kat arttığını belirtmişlerdir. Yapı kitleleri büyük oranda turizm amaçlı tatil köyleri, motel ve otellerden oluşmaktadır.

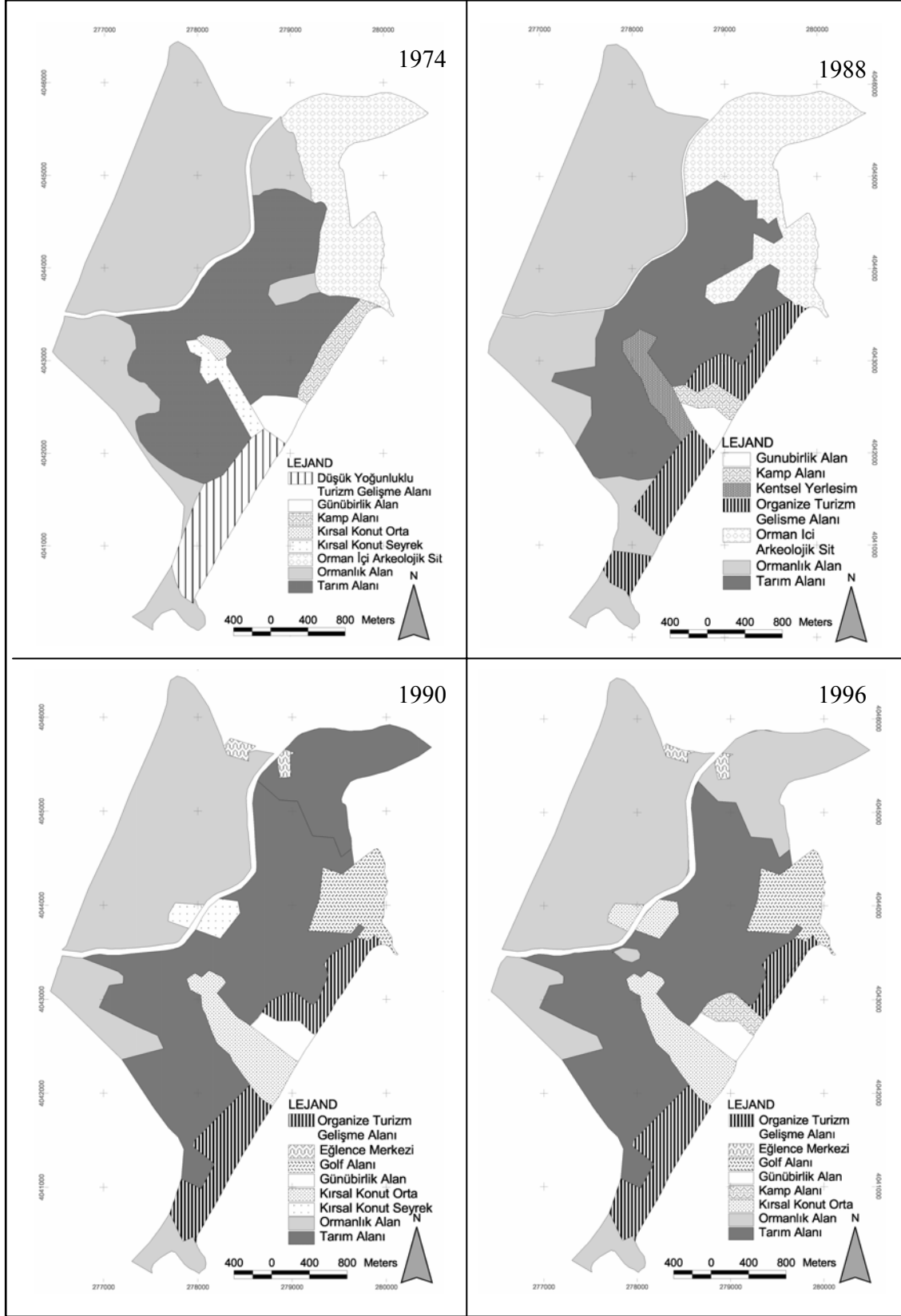
Diğer yandan 1990'larda yerleşik nüfusun % 60 gibi önemli bir kısmının tarıma dayalı yaşarken (Anonim, 1992) bugün bu oran % 22'lere gerilemiştir Bu değişimde tarım alanlarındaki azalmanın yanında, tarımda çalışan nüfusun turizmde hizmet vermeye başlaması önemli bir etken olmuştur.

Hayırsever (2000), Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi kapsamında turizm

gelişmelerinin özellikle de orman, tarım ve kıyı alanları üzerindeki baskısını, Erdem (1996) ise özellikle artan yapılaşma ile tarım alanlarının hızla turistik yerleşimlere açıldığını vurgulamıştır. Atik (1995), Antalya İli Turizm Envanteri çalışmasında 1995-2010 arasındaki projeksiyonlarında kitle turizminin tüm kıyı genelinde ağırlığını koruyacağını belirtmiştir.

Yörede 1970'lerde başlayan turizm gelişmeleri için "seçmeli yığılmalar politikası" (Anonim, 1975) yaklaşımı ile etkin bir çevre kontrolü, altyapı maliyetlerinin düşürülmesi, turizm gelişmelerinin kontrolü amaçlanmıştır. 1974 yılı Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi ekibinde mimar, şehir plancısı, inşaat mühendisi, elektrik mühendisi, sosyolog, ekonomist ve iktisatçılar vb pek çok gibi disiplinin tecrübelerinin bir araya getirilmesi turizm kaynaklı alan gelişimlerinde insan ve çevresi arasındaki ilişkilerin analizi ve optimum alan kullanım kararlarının alınması açısından önemli bir faktör olmuştur. Fakat 1988'lerden sonra çevre korumayı gözetken yaklaşım terk edilmiş ve bölgenin turistik kapasitelerinde büyük bir artış olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda Olimpos-Beydağları Milli Parkında 7.085 hektarı ekolojik açıdan önemli kıyı kesiminde olmak üzere toplam 35.375 hektarlık alan kaybı yaşanmıştır.

Inskeep (1991), "Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi"nde gerçekleştirilen 1988 revizyonu ile yatak kapasitesinin 52.000'den 65.000'e çıkartıldığını belirtmiştir. 03.05.1985 tarih ve 3194 sayılı

Şekil 6. Tekirova Bölgesi İçin Öngörülen Çevre Düzeni Plan Revizyonları

İmar Kanununda (Türkiye Çevre Vakfı, 1999) planların hazırlanmasında “uzmanlık, çalışma konuları ve ilgili kanunlara göre mühendisler, mimarlar, şehir plancıları yetkili ve sorumludur” tanımı yapılmış, fakat bunun zorunluluktan çok tercihe bırakılması turizm amaçlı plan öngörülerine olumsuz yansımıştır.

4.2. Tarım Alanlarındaki Kayıplar

Kıyı bölgelerindeki turistik gelişmeler ve yapılaşma geleneksel ekonomik uğraşların terk edilmesi, kültürel ve tarihsel yapıya uygun olmayan imar uygulamaları gibi çelişkileri beraberinde getirmiştir. Tarım 1970’lerde bölgenin başlıca geçim kaynağı olup, özellikle turunçgil üretimi en önemli tarım ürününü oluşturmaktadır (Anonim, 1987). Kızıllöz (2001)’e göre; bölgede özellikle 1970’lerden sonra turistik amaçlı alan kullanımlarına olan aşırı talep, gayrimenkul fiyat artışlarını ve buna bağlı olarak özellikle turunçgil bahçeleri üzerindeki baskıları beraberinde getirmiş ve bahçe büyüklüğü ve verimliliği göz ardı edilerek turistik alanlara dönüştürülmüştür.

Kıyı kesimindeki tarım alanlarının arsa değerinin artışına paralel olarak, geliri sınırlı olan çiftçiler arazilerini satarak tarımdan vaz geçmektedir. Önceleri susam ve buğday tarımının yapıldığı, turunçgil tarımının ise 1960’lardan itibaren yaygınlaştığı Güney Antalya Bölgesi dışarıya ürün veren bir bölge olma niteliğini yitirmiş ve bugün tarımda ürünlerinin neredeyse tamamını bölge dışından temin eder duruma gelmiştir. Tarım üretimi her geçen gün azalırken tarım alanları ve özellikle de turunçgil bahçeleri turistik yapılaşmaya terk edilmektedir. Bunun en büyük nedeni, turizmden artan talep sonucunda gayrimenkul değerlerinin çok yükselmesi ve tarımla uğraşan yöre nüfusunun büyük oranda turizm sektöründe çalışmasıdır.

Bugün belediye takdir komisyonu ve piyasa koşullarında ayrı ayrı belirlenen arazi fiyatları geleneksel kullanıcıların yok olmasına ve bölgeye yabancı yaşam tarzının yerleşmesine neden olmaktadır. Kemer ve Beldibi yerleşimlerini kırsal olarak kullanan ve çoğunlukla hayvancılıkla ile uğraşan

göçerler son yıllarda geleneksel yaşamlarını terk ederek yerleşik hayata geçmektedir.

4.2. Orman Alanlarındaki Kayıplar

1970’lerde % 75’in ormanlarla kaplı olduğu belirtilen (Orman Bakanlığı, 1972) araştırma alanı Peşmen (1980), Atalay (1983)’a göre Akdeniz Fitocoğrafik Bölgesi içinde yer almaktadır. Potansiyel olarak kızılçam (*Pinus brutia*) ormanlarının baskın olduğu bölge kurağa dayanıklı maki ve yer yer de frigana türleri ile kaplıdır. Peşmen (1980) bölgede 865 bitki türü tanımlarken, 154 türün Türkiye ve 25 türün de yalnızca bölge endemiği olması sadece Olimpos-Beydağları Milli parkının değil, bölgedeki diğer ormanların da biyolojik çeşitlilik açısından önemini göstermektedir.

1988 yılı Revizyon Çevre Düzeni Planı ile düşük yoğunluklu turizm gelişme alanlarından organize turizm alanlarına geçilerek, özellikle kıyıda doğal ormanlar üzerinde çok sayıda “Günübirlik Rekreasyon Alanı” öngörülmüştür. Bunun nedeni 1982’de çıkartılan “Turizm Teşvik Kanunu” ile orman alanlarının turizm amaçlı kullanımlara açılması kararıdır. Arslan (1995)’ da mevcut yasaların doğal yapı ile çeliştiğini ve özellikle “Turizm Teşvik Kanunu’nun” uzun vadeli çevresel etkileri neden olduğunu vurgulamıştır.

16.03.1982 tarih ve 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu’nun 8. maddesine göre, turizm alanlarında ve merkezlerinde Turizm Bakanlığı’nın talebi üzerine imar planları yapılmış ve turizme ayrılmış bölgelerdeki ormanlar, Orman Bakanlığınca Turizm Bakanlığına tahsis edilmiştir. Orman sınırlarının daraltılmasındaki belirleyici unsur 6831 sayılı Orman Kanunu’dur.

1970’lerden sonra turistik amaçlı alan kullanımlarına olan aşırı talep artışı, gayrimenkul fiyat artışlarını da beraberinde getirmiş şahıs mülkiyetine geçirilen araziler önce tarıma ve sonrasında turizm tesis alanlarına açılmıştır. Kızıllöz (2001)’e göre, özellikle milli park içindeki ormanlık alanda “2/a” uygulaması ile orman alanları, orman özelliğini kaybetmiş tanımı ile milli park sınırlarından çıkartılıp meyve bahçesine dönüştürülmüştür.

Hayırsever (2000), Beldibi ve

Çamyuva yerleşimlerine ait tapu sicil kayıtlarına göre, turizm amacıyla yapılan arazi tahsislerinin çoğunluğunun ormanlık alanlardan oluştuğunu, Turizmi Teşvik Kanunu'nun çıkarılmasıyla 1980'lerden 1999 yılına kadar turizm yatırımlarına tahsis edilen alan miktarının 10 kat artış gösterdiğini belirtmiştir. Özellikle 1985 yılında Kemer'de şahıslara büyük alan tahsisleri yapılmıştır. Beldibi'nde irtifak hakkı yoluyla tahsisi yapılan kamuya arazinin % 88'i, Çamyuva'da ise % 53'ü ormanlardan oluşmaktadır. Yapılan tahsis işlemlerinin gerekçesini ise çoğunlukla enerji nakil hatları, içme kullanma suyu temini, sulama kanalları inşaatı, baraj yapımları, arıtma tesisleri, haberleşme vb. altyapı hizmetleri oluşturmaktadır.

Gössling (2002) turizmin küresel çevresel etkilerinin başında alan örtüsü ve alan kullanımlarındaki değişikliklerini sıralamıştır. Bugün endüstrileşmiş ülkelerde kitle turizmi ve rekreasyon en çekici ve hızlı gelişen endüstri durumundadır ve özellikle doğal alanlar ve çevresel üzerinde önemli bir tehdit unsurudur.

Büyük oranda kitle turizmi veren Türkiye'ye yıllık yaklaşık 21.000.000 ziyaretçi gelmektedir (Turizm Gazetesi, 2006). Turizm gelirlerinin Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı % 5,5 döviz gelirleri içindeki payı ise % 28,2'dir (TURSAB, 2004). Ülkenin en önemli turizm bölgesi olan Antalya ise turizm gelirlerinde %33 gibi önemli bir paya sahiptir (DİE, ATSO, Turizm İl Müdürlüğü, 2000). Turizmin Türk ekonomisi içindeki ağırlığının önümüzdeki yıllarda da devam etmesi beklenmektedir. Fakat sektörün sürekliliği doğal ve kültürel turizm potansiyellerinin ve bunları içeren alanların korunmasına bağlıdır.

Bölgede kitle turizminin getirdiği ekonomik ve politik baskılar, yasal mevzuattaki kararlar ile fiziksel planlara ve devamında da uygulamalara olumsuz yansımıştır. Turizm gelişmelerinin en ezici sonucu; milli park, orman ve tarım alanları üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun en önemli nedeni, kontrol edilemeyen ekonomik ve politik baskıların yanında alan kullanım planları ve plan kararlarındaki yetersizliktir. Türkiye'de Çevre Düzeni Planları” fiziksel alan gelişimlerinden farksız olarak “hassas

doğal alanlar ve bölgelerde gerçekleşen turizm gelişmelerinin de temelini oluşturmaktadır. İlke olarak da disiplinler arası koordinasyon ön görülse de, ne yazıkki bu uygulamalara yansımamaktadır.

Olimpos-Beydağları Milli Parkının ilanı ile aynı yıllarda başlatılan Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinin ilk dönemlerindeki plan yaklaşımı çevre-doğa korumayı gözetken ve meslekler arası çalışmanın ürünü bir yaklaşım sergilerken, 1988'den sonra alınan ekonomik ve politik kararlar fiziksel planlara da yansımış, Milli Parkın kıyı kesimi turizm gelişmelerine tahsis edilmiş, tarım ve orman alanları üzerindeki yapılaşma baskısını artıran kararlar alınmıştır.

Türkiye'de turizm gelişmelerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin artmasında ve daha zarar verici olmasında ekonomik ve politik ihtiyaçlardan doğan alan talepleri kadar yanlış ve eksik planlama strateji ve uygulamaları önemli etken olmuştur. Özellikle turizm planlarında çevresel boyutun kararlarda sınırlı kalması, çevre korumanın uygulamalara yeterince yansımaması, planlama ekiplerinde meslekler işbirliğinin sağlanmaması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkarken Güney Antalya Bölgesinde yaşanan bu gelişmelerin diğer bölgelerdeki planlamalara farklı bir bakış açısı getirmesi beklenmektedir.

Kaynaklar

- Altan, T. ve Atik, M., 2000. Ülkemizde Turizm Planlaması ve Peyzaj Mimarları. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası 19-21 Ekim-Ankara, Sayfa 329-338.
- Anonim, 1975. Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi, Batı Akdeniz ve Güney Ege Turizm Gelişim Araştırması. TC Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Planlama Dairesi Başkanlığı, Turizm Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü.
- Anonim, 1987. Beydağları (Olimpos) National Park, Special Protected Area. General Directorate of Forestry Department of National Parks, Antalya.
- Anonim, 1990. Southwest Coast Environmental Project. Town and Regional Planning Background Study. Regional-Level Analysis Report Vol.IV.
- Anonim, 1992. Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı Kıyı Yönetimi Projesi – Kemer İlçesi Fizibilite Etüd Raporu. T.C. Turizm Bakanlığı, Dünya Bankası – GWK Water Supply-Waste Disposal-Sanitation Consulting Engineers, Ankara.
- Arslan, M., 1995. The Effects of Tourism Law on the

- Natural Environment in Turkey Journal of Anatolia, No 6/3-4.
- Atalay, İ., 1983. Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş. Ege Ü. Edebiyat Fak. Yayın. No.19, İzmir.
- Atik, S., 1995. Antalya İli Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Planı. TC. Antalya Valiliği, Şehir ve Bölge Planlama-ODTÜ, Ankara.
- ATSO, 2000. 1999 Ekonomik Rapor. Antalya Ticaret Odası, Antalya.
- Davis, P.H., 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands Volume 1-Volume 10. Edinburgh University Press 22 George Square, Edinburgh.
- DİE, 1998. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Antalya. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü.
- DİE, 2002. 2000 Genel Nüfus Sayımı-Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara.
- Edington, J.M. and Edington, M.A., 1986. Ecology, Recreation and Tourism. Published by the Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. ve Adıgüzel, N., 2000. Türkiye Bitkileri Kırmızı Kitabı. Red Data Book of Turkish Plants, TTKD ve Van 100. Yıl Üniversitesi, Ankara.
- Erdem, G., 1996. Antalya Kıyı Yerleşimleri - Planlama, Yapılanma, Kullanma ve Sorunları. TMMOB Mimarlar Odası Antalya Şubesi.
- Erginöz, M.A., 1998. Türkiye'de Kıyı Turizm Planlaması Yönetimi ve Sorunları. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı, 22-25 Eylül, S 333-347 Ankara.
- Gössling, S., 2002. Global Environmental Consequences of Tourism. Global Environmental Change 12, Pages 283-302.
- Hayırsever, F., 2000. Turizmin Arazi Kullanımı Üzerine Etkisi "Kemer Örneği". Ankara Ün.Sosyal Bil. Ens. Kamu Yönetimi ve Siyaset Bil.Ankara.
- Holden, E., 2000. Environment and Tourism. By Routledge 11 New Fetter Lane, London EC4P 4EE, ISBN 0-415 20717.
- Inskeep, E., 1991. General Information South Antalya Development Project, Ministry of Tourism.
- Jim, C.Y., 2000. Environmental Changes Associated with Mass Urban Tourism and Nature Tourism Developments in Hong Kong. The Environmentalist, No 20 P233-247.
- Kemer Tarım İlçe Müdürlüğü, 2000. Kemer İlçesi Tarımsal Üretimine İlişkin Rakamsal Bilgiler.
- Kızıloğlu, B., 2001. Kare Planlama, Varlık M. 177 Sok, No 10/2, Antalya.
- Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2005. Antalya İline Gelen Ziyaretçi Sayıları Antalya.
- Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2006. Antalya İlinde Bulunan Turizm Tesisleri. Antalya.
- Lambin, E.F., Baulies, X., Bockstael, N., Fisher, G., Krug, T., Leemans, R., Moran, E.F., Rindrus, R.R., Sato, Y., Skole, D., Turner, B.L. and Vogel, C., 1999. Land-Use and Land-Cover Change (LUCC) Implementation Strategy. A Core Project of International Geosphere-Biosphere Programme and International Human Dimensions Programme on Global Environmental Change.
- Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, 1993. Antalya İli İklim Verileri.
- Orman Bakanlığı, 1972. Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı. Orman Bakanlığı Batı Akdeniz Bölge Müdürlüğü, Olimpos-Beydağları Milli Parkı, Antalya.
- Ortaçesme V., Karagüzel, O. ve Atik, M., 1998. Olimpos-Beydağları Sahil Milli Parkı Örneğinde Türkiye'de Kıyı ve Deniz Parkları. Türkiye Kıyıları '98: Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferansı Bildiriler Kitabı, 113-122.
- Peşmen, H., 1980. Olimpos-Beydağları Milli Parkının Florası. TÜBİTAK Temel Bilimler Araştırma Grubu, Proje No.TBAG-335, Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Botanik Böl. Ankaea.
- Resmi Gazete, 1988. Beydağları Sahil Milli Parkının Sınırlarının Yeniden Tanzim Edilmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı. 23.12.1988 /20028 sayı.
- Stanners, D. and Bourdeu, P., 1995. Europe's Environment: The Dobris Assessment – Tourism and Environment.
- Sun, D. and Walsh, D., 1998. Review of Studies on Environmental Impacts of Recreation And Tourism in Australia. Journal of Environmental Management, No: 53 Pages 323-338.
- Turizm Bakanlığı, 1974. Güney Antalya Bölgesi 1974 Yılı 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı.
- Turizm Bakanlığı, 1988. Güney Antalya Bölgesi 1988 Yılı 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı.
- Turizm Bakanlığı, 1990. Güney Antalya Bölgesi 1990 Yılı 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı.
- Turizm Bakanlığı, 1996. Güney Antalya Bölgesi 1996 Yılı 1/25.000'lik Çevre Düzeni Planı.
- Turizm Gazetesi, 2006. Turizmin Ekonomideki Payı. <http://www.turizm gazetesi.com>
- TURSAB, 2004 Turizm Gelirlerinin Ekonomideki Payı <http://www.tursab.org.tr>
- Ulubay, A., Torun, A. ve Avcı, M., 2003. The Impact of Urban Development to the Environment in Kemer. International Colloquim Series on Land Use/Cover Change Science and Application presents: Studying Land Use Effcets in Coastal Zones with Remote Sensing and GIS August 13-16 Kemer
- Yücel, M., 1995. *Doğa Koruma Alanları ve Planlaması*. ÇU. Ziraat Fak. Yardımcı Ders Kitabı, Genel Yayın No104, Kitap Yayın 9 Adana.